

Rețin figura prestantă a unui bărbat în fața claviaturii, care s-a fotografiat acasă, punind la vedere, pe pian, Albumul de discuri ENESCU CÎNTĂ SONATELE DE BACH, album lansat de firma Continental Records.

Fotografia este așezată de mulți ani aproape de masa de lucru la care revenea, cu cea mai mare plăcere, compozitorul, în chilia lui, lăsînd vioara marilor concerte la odihnă.

Aproape că nu mai este pomenit numele omului din poza de lingă masa de scris a muzicianului, cu toate că pianistul i-a cruțat mult timp creatorului. Acest nume nu fusese repetat decît din cînd în cînd în „Viața și activitatea lui George Enescu — Mențiuni cronologice”; listele extrem de numeroasele recitaluri ale lui Enescu în țară dar și la București, în perioada 1914—1930, ar fi trebuit să-l repete mereu. Dar se înțelegea că într-o suită de programe dintr-un lung itinerar, artistic, acompaniatorul nu poate fi decît același. După cum, după mulți ani, în șirul celor douăzeci de „Convorbiri” ale lui Enescu și Gavoty, transmise de Radiodifuziunea franceză în toamna lui 1951, și reluate în 1953, se înțelegea, după atîtea anunțuri-tip: „...Extrasele din lucrările pentru vioară și pian, pe care le puteți asculta au fost înregistrate cu concursul pianistului Nicolae Caravia” — se înțelegea, deci, prezența lui continuă în legătură cu Enescu și alături de Enescu.

Cine mai amintește, de asemenea, că pianistul își luase un prim avînt de compozitor? Făcuse studii de specialitate la Conservatorul din București, iar în 8 iunie 1916, la trei ani de la înființarea Premiului Enescu, după Alfred Alessandrescu, cu al său *Acteon*, era Menționat un *Andante* de N. Caravia.

Aflînd că Nicolae Caravia s-a stins din viață în decembrie trecut, vizitîndu-l pe Romeo Drăghici în „Casa în care a locuit George Enescu”, l-am rugat să împărtășească prin revista *Muzica* din amîntirile sale asupra pianistului colaborator al lui George Enescu și am alcătuit următoarele:

George Enescu a avut mai mulți acompaniatori, la noi și în lume. Însă cel mai mult a cîntat cu Caravia. L-a prețuit de la început; și iată cum: venisem de la Iași la București să urmăresc, în 1914, repetițiile și concertul cu *Simfonia a IX-a* de Beethoven sub conducerea Maestrului, care mi-a acordat atențiunea și generozitatea sa încă cu doi ani în urmă, cînd m-a găsit în casa lui Caudella. Maestrul trebuia să plece, invitat de familia Ioan din Ploiești, să dea acolo un concert de binefacere, împreună cu pianistul Fucks. Acompaniatorul se îmbolnăvisese. Eram cu Caravia la Ateneu cînd i-a propus să cînte împreună la Ploiești. Au făcut o repetiție sumară care l-a satisfăcut deplin pe Enescu. Se inaugura atunci o colaborare pentru decenii!

A urmat refugiul la Iași. Pe strada Vovideniei, unde-și găsisese adăpost Enescu, la o familie care

poseda un pian, ne întîlneam împreună cu Vasile Filip, Mircea Bârsan, Traian Ionașcu și Nicu Caravia. S-a alcătuit orchestra, se dădeau concerte, iar Maestrul concerta prin spitale, ridica moralul, îmbărbăta pretutindeni, în oraș dar și în deplasări. În octombrie 1918 a fost la Botoșani; fusese găzduit la familia Ciomac. A concertat și la Pașcani. A fost un moment mereu demn de evocare, pentru că, iată ce s-a întîmplat: încă de la întîmpinarea la gară i se spusese Maestrului că în sala de mașini, unde avea să cînte, pentru muncitori, nu va fi pian. Caravia venise degeaba...; iar Enescu ținea să nu mîhnească pe cei care-l așteptau. A cîntat și *Chaconna* de Bach. Am urmărit împreună efectul colosal al muzicii lui Bach și al viorii enesciene asupra acelor ascultători, uimiți de frumusețe, bucușori de minunile muzicii, bucușori și recunoscători că Enescu era printre ei!

După pacea de la Buftea, Marghiloman, reținuse în trenul special ce trebuia să ducă acasă, prin Elveția, misiunea franceză, un loc pentru Enescu. Muzicianul-patriot a rămas în țară, la datorie.

După făurirea statului național unitar român, după memorabilele concerte date la Iași, în care a apărut și Caravia, după atîtea recitaluri și turnee în Moldova (în octombrie-noiembrie, Enescu a cîntat cu Caravia la Birlad, Galați, Chișinău, Roman apoi la Teatrul Național din Iași), urmează revenirea la București, seria de concerte dirijate de Enescu la Ateneul Român, a recitalurilor cu *Istoria sonatei*, împreună cu Alfred Alessandrescu, dar și cu Nicolae Caravia, de asemenea la Ateneu și, mai ales, în numeroase orașe din țară: de la Turnu-Severin la Cernăuți, de la Constanța la Oradea.

Executînd — pentru a cîta oară? — vreo piesă din repertoriul de rutină pentru vreun orașel, din șirul unor turnee concentrate spre a economisi timp și efort, i s-a întîmplat violonistului pe care-l așteptau la hotel foile de compoziție, să sară vreo porțiune similară, scurtînd textul autorului pe care-l executa. Iar „Caravițchi” — cum îi spunea, familiar, Enescu, îl... prindea imediat. „O să-ți cînt la hotel măsurile cu pricina” — îl încredința, glumind George Enescu.

Nicolae Caravia știa pe dinafară aproape tot, ca un solist; în acompaniament protagonistul avea ca partener nu un simplu instrumentist de rutină. Uimea cu abilitatea lecturii la prima vedere, iar memorizarea nu constituia pentru el o simplă performanță de înmagazinare; reflexele îi erau fracțional-muzicale, multilateral nutrite... Cîntînd singur, evidenția toate calitățile unui artist de înaltă responsabilitate și temeinicie, în prim plan. Așa se arată Caravia, cu întreaga lui capacitate, admirație și slujire în înregistrările proprii, făcute la Radio Geneva cu: *Suita în stil antic, op. 3, Vals în Mi bemol Major, Barcarolă, Preludiu și Scherzo de Enescu*. Și din nou, partener ideal îl aflăm în imprimarea, împreună cu Sandu Albu, a *Suitei Impresii din copilărie*, a aceluiași George Enescu!

La Oradea prezintă Enescu în primă audiere absolută, în ianuarie 1927, *Sonata „în caracter popular românesc”*. Este un moment de seamă în istoria modernă a muzicii noastre, și universale, în care autorul îl avea ca partener pe Nicolae Caravia, așa

cum va fi fost și la sfârșitul aceleiași luni, la București, unde pentru „Universitatea liberă“, se cînta în aceeași interpretare capodopera enesciană.

Tot în primă audiție, cu Caravia, cînta Maestrul, într-un recital dat în sala Gaveau de la Paris (1927), *Sonata „în caracter românesc“*. Păstrez o cronică a lui Marc Pincherle, din Le Monde Muzical (29 februarie), în care eminentul critic francez, punînd Sonata lui Enescu în comparație cu... trei piese abil scrise (de un renumit compozitor, n.n.) dar aproape goale de muzică, scrie : „Muzică este, în schimb, de-a lungul întregii Sonate a III-a, „în caracter românesc“, de George Enescu“.

Muzică, desigur, din punct de vedere componistic. Iar Caravia era alături de Maestru ! de autor, în această lucrare pentru pian (s.n.) și vioară.

La Paris, în Franța și în lume, „acompaniatorul lui Enescu“ reprezenta pentru Caravia una din „cărțile de vizită“ cele mari ! O îndelungată colaborare înseria un nou și ultim punct de culme în iunie 1949, cînd, tot în sala Gaveau, cu același Caravia la pian, George Enescu oferea un unic recital, avînd în program : Nardini, Bach, Samazeuilh, Woolett, Kreisler, Hlelee și Enescu, din nou în primă audiție acolo : *Suita Impresii din copilărie*.

Era o seară de muzică și a nostalgiilor dorurilor și candorilor.

Enescu a dispărut...

Caravia și-a urmat devoțiunea : a cîntat singur muzică de Enescu, iar cu Sandu Albu a înregistrat *Impresiile...* Doamna Deniza Caravia a ținut să rămînă și dînsa pe banda cu memorie magnetică, anunțînd titlurile programatice ale Suitei dedicată lui Caudella, de la Iași.

În 1973, Nicolae Caravia și soția sa m-au ajutat, la Paris, să montez și să prezint marea Expoziție Enescu, de atunci : 145 m², 90 de panouri și 10 vitrine...

Ultimele fraze, Romeo Drăghici le-a rostit, în „Casa în care a locuit George Enescu“, cu intermitențe și... A voix basse, ca într-un ultim capitol de „Amintiri“.

Nicolae Caravia a murit la sfârșitul anului 1981, al Centenarului George Enescu. Artistul, omul, merită nu numai consemnările muncii și obnegației sale, ci și gîndurile recunoscătoare ale tuturor celor care slujesc cultura muzicală romînească la noi și în lume.

Eugen PRICOPE

Prezențe românești

Ilinca Dumitrescu

În luna martie 1982, Ilinca Dumitrescu a întreprins un turneu de recitaluri în U.R.S.S. — la Leningrad, Tallin, Vilnius, Kalinin — cu un program cuprinzînd Scarlatti, Bach, Prokofiev, Paul Constantinescu.

Iată cum apreciază criticul Mihail Bialik de la ziarul „Smena“ din Leningrad prezența interpretativă a pianistei, absolventă a Conservatorului din Moscova :

„Intelectul sobru și riguros, auzul fin, au controlat în permanență raportul dintre detalii și întreg, neîngăduind nici o exagerare. Tușeul precis, tehnica de degete clară au făcut ca țesătura sonoră să fie limpede, întru totul audibilă. Toate acestea sînt într-adevăr semne ale unui stil interpretativ «clasic».

Dar via însuflețire și simțul umorului, manifestate de Ilinca Dumitrescu în Sonatele lui Scarlatti, simțul coloritului național în lucrarea lui Paul Constantinescu, emoționanta înfrigurare și rafinată eufonie din fragmentul *Romeo și Julieta înainte de despărțire* de Prokofiev, au adus în cîntul său elementul romantic. Iar cînd la bis pianista a interpretat prima *Mazurkă* de Chopin, a ieșit în evidență faptul că romantismul nobil, echilibrat, al acestei muzici, este îndeosebi apropiat acestei fascinante individualități artistice.

Prima întîlnire a lăsat o plăcută impresie. După aceasta, nădăjduim să urmeze altele care, de asemenea, să aducă bucurie ascultătorilor“.

Michaela ROȘU